

Fact Sheet 12

Kızlar ve ASD

Kızlar ve ASD

Konu nedir?

Kızlara oranla çok daha fazla erkek çocuğa otizm kapsamında bozukluk (ASD) tanısı konmaktaysa da bunun nedenleri kesin olarak bilinmemektedir. Bu bilgilendirme belgesi şunları hedef alır:

- otizmi ve Asperger sendromu olan erkek-kız oranı hakkında daha fazla bilgi sağlamak
- bu kapsamdaki erkekler ve kızlar arasındaki farklılıklar konusundaki bazı araştırmaların altını çizmek
- sayılardaki ve ASD'li erkek ve kız çocukların gösterdikleri davranışların farklılıklarını açıklamayı hedefleyen bazı kuramların biraz olsun anlaşılmasını sağlamak

Araştırmalar neyi gösteriyor?

Gerçekler ve rakamlar

Otizm ile cinsiyet farklılıkları hakkındaki iki bulgu çeşitli araştırmalarda oldukça tutarlı sonuçlar vermiştir: kızlardan çok erkek çocuklara ASD Tanısı konmaktadır ve ASD tanısı konan kızların durumu ASD'li erkek çocuklarından genellikle daha ciddidir. Belgelerin geniş bir taraması¹ yapıldığında erkek çocukların kızlara olan oranının ortalama 3.8'e 1 olduğunu, ancak bu bireylerin aynı zamanda zihinsel engelli olup olmadıklarının da bu oranı değiştirdiği görülmektedir. Bu çalışmaların güncellemesi yapıldığında bu oranın 1.33'e1'den 16'ya 1 kadar değişiklik gösterdiği görülmüştür². Belirtilmesi gereken bir nokta, hem ASD'li hem de zihin engelli olan öğrenciler incelendiğinde bu oran yalnızca 1.9'a 1 iken, zihinsel engeli olmayan öğrencilerde ortalama oran 5.75'e 1'dir. Bu da, otizmi ve zihinsel engelli olan çocuklar arasında tanı konulan her bir kıza karşılık iki erkek çocuk varken, yüksek işlevli otizmi olanlar arasında her bir kız için yaklaşık 6 erkek çocuk var anlamına gelir. Bu yüzden, sorulması gereken soru "Neden yüksek işlevli otizm tanısı konulan kızlar daha azdır?" olmalıdır.

Profillerdeki farklılıklar

Otizmi olan erkek ve kız çocukların profillerinin farklı olup olmadığı, ve eğer varsa, bu farklılıkların ne olabileceği konusunda araştırmacılar arasında pek fikir birliği yoktur. Bazı araştırmalar erkek ve kız çocukların genel gelişim profillerinin benzer olduğunu belirtmekteyse de^{3,4}, çeşitli araştırmalar erkek ve kız çocukların otizm profillerinde farklılıklar olduğunu, erkek çocukların daha çok sınırlı ilgi ve tekrarlayıcı davranışlar göstermesine karşılık kız çocukların daha çok iletişim sorunları gösterdiğini ileri sürmektedirler⁴. Başka araştırmalar otizmin temel belirtilerinin erkek ve kız çocuklarda benzer olduklarını, ancak ana babalar tarafından tanımlanan, dikkatini toplama ve sosyalleşme ile depresyon ve evham hakkındaki endişelerin kızlar için daha çok bildirildiğini göstermiştir^{5,4}. ASD'si olan ve olmayan çocukların aksatıcı davranış işlevlerindeki farklılıkları inceleyen küçük bir araştırma, kızların erkek çocuklardan daha fazla sosyal işlev davranışları göstermeye eğilimli olduğunu bulmuştur⁶. 10-12 yaşlarındaki çok sayıda çocuğun incelendiği yeni bir araştırma⁷ ASD'li erkek ve kız çocukların profillerindeki farklılıklar konusunda daha fazla bilgi sağlamıştır. Bu araştırma, sosyal ve iletişim güçlüklerinin benzer düzeylerde olduğunu, ancak erkek çocukların kızlardan daha fazla tekrarlayıcı davranış özellikleri sergilediğini bulmuştur. Ayrıca, öğretmenler erkek çocukların daha çok aşırı hareketlilik ve dikkatsizlik gösterdiğini, ana babalar ise kızlarda daha yüksek düzeyde duygusal belirtiler görüldüğünü bildirmişlerdir.

Erkek ve kız çocuklar arasındaki farklılıkların tanımında karşılaşılan ilâve bir güçlük te incelenen çocukların yaşlarıdır. Birçok araştırmada değişik yaş grupları değişik düzeyde beceri ve bozukluklar göstermektedir. Karşılaşılan bir başka güçlük te araştırmaların birçoğunda yalnızca zaten tanı konmuş olan ve/veya müdahalede bulunan klinik grupların incelenmesidir⁵. Bu da, özellikle kızlarındaki daha az fark ediliyor ve tanı konulmuyorsa,

incelenen grubun genel nüfustaki ASD'li çocukları temsil etmiyor olabileceğidir. Bu etmenler otizmi olan erkek ve kız çocukların farklılıkları konusunda ya da profil farklılıklarının kızlara erkek çocuklara oranla daha az tanı konmasına neden olup olmadığı konusunda kesin bir sonuç çıkarmayı güçleştirmektedir. Yukarda sözü edilen büyük çaplı araştırmada⁸, kız çocukların ana babaları kızlarının öğretmenlerin bildirdiklerinden (sorunları içselleştirmek dâhil olmak üzere) daha fazla güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Araştırmacılar bunun kızların otizm kapsamındaki belirtilerinin daha ince olmasından mı, yoksa kızların daha iyi uyum sağlaması ve baş edebilmesinden mi kaynaklandığının belli olmadığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde, bir başka araştırma,⁸ eğer ilâve zihinsel ya da davranış sorunları yoksa, otizm-benzeri özellikleri denk biçimde yüksek olan kızların erkek çocuklara oranla ASD tanısı ölçütlerine daha az uymalarının olası olduğunu bulmuştur. Bu, tanı konulmasında cinsiyet önyargısını yansıtabileceği gibi kızların gerçekten daha iyi uyum sağladığı/telâfi ettiği anlamına gelebilir.

Önerilen kuramlar

Otizm kapsamında bozukluk tanısı konulan kız ve erkek çocuk sayılarının neden farklı olduğu konusunda birçok kuram olmasına karşın, hiçbir kuram mevcut farklılıkların tam olarak anlaşılabilmesini sağlamış değildir. Bu kuramların ikisi şunlardır:

- **Cinsiyet kalıpları ve beklentiler bir rol oynuyor mu?** Araştırmacılar⁶ (ADOS) gibi klinik testlerde üst düzey işlev gösteren erkek ve kız çocuklar benzer düzeyde olarak ölçüldüklerinde, ana babaları kızlarının daha kötü sosyal sorunlarla karşılaştığını belirtmişlerdir. Araştırmacılar bu araştırmada ana babaların sosyal ilişkiler alanında kızlardan ve erkeklerden olan beklentilerinin farklı mı olduğunu, kızların davranışlarının beklentileri olan davranışlardan daha mı uzak olduğunu ve bu nedenle mi (testler kız ve erkek çocukların benzer düzeyde olduklarının ölçülmesine karşın) kızlara daha az puan verdiklerini sorgulamışlardır. Ancak, olasıdır ki, daha yeni bir araştırmada görüldüğü gibi, ana babalar kızlarda görülen içselleştirme sorunlarına daha duyarlıdır⁸. Ayrıca, araştırmacıların ve tanı koyanların cinsiyete özgü normlara yeterince dikkat etmiyor olabilecekleri⁹ ve bunun da ASD'li kızların, aynı yaştaki tipik bir kızın davranışları yerine, erkek çocukların davranış ve sosyalleşmesine ilişkin standartlarla karşılaştırıldığı ileri sürülmüştür.
- **Kızlarda koruyucu etmenler mi var?** Büyük bir çocuk grubunda hafif sosyal eksikliklere bakmak üzere tipik gelişme gösteren çocukların zekâ düzeyi, sosyal ve iletişim becerileri incelenmiştir. Zekâ düzeyi ne olursa olsun hafif sosyal eksiklikler olduğu bulunmuş, ancak sözlü zekâ düzeyi yüksek olan kızların sosyal iletişim sorunlarıyla karşılaşmalarının daha az olası olduğu görülmüştür. Ama erkek çocuklar için böyle bir koruyucu etmen bulunmamış, bu da sözlü zekâ düzeyinin yüksek oluşunun kızlara bir şekilde ASD'lerde görülen türdeki sosyal iletişim sorunlarına karşı koruyucu bir etmen sağladığı belirtilmiştir. Bu kuram zekâ düzeyi yüksek olan kızlara neden daha az ASD tanısı konulduğunu açıklamaya yarayabilir. Yeni iki araştırma da^{8, 9} kızların benzer zekâ düzeyindeki ve aynı ciddiyette otizmi olan erkek çocuklara oranla daha iyi baş edebilme becerileri gösterdiklerini ileri sürmektedir.

Özet olarak

Özellikle yüksek işlevli otizm ve Asperger sendromu olanlar arasında otizm kapsamlı bozukluk tanısı konulan erkek çocuklar kızlardan çok daha fazla sayıdadır. Bugüne dek araştırmalar yapılmış olmasına karşın, ASD'li kız ve erkek çocuklar arasındaki farklılıkların tam neler olduğu, bu farklılıkların nedenleri, ve neden ASD tanısı konulan kızların sayısının daha az olduğu netlik kazanmamıştır. Yeni araştırmalar erkek çocukların daha fazla tekrarlayıcı davranışlar sergileyebildiklerini ve kız çocukların evham gibi daha çok içselleştirme güçlükleri gösterebildiklerini ileri sürmektedir. Bu da, erkek çocukların belirlenmesinin daha kolay olabileceği ve tanı konulması için değerlendirmeye havale edilmelerinin kızlara oranla daha olası olduğu anlamına gelebilir. Bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

Referanslar

- ¹ Fombonne, E. (1999). The epidemiology of autism: a review. (Otizmin hastalık bilimi açısından incelenmesi: bir inceleme) *Psychological Medicine*, 29, 769 – 786.
- ² Fombonne, E. (2003). Epidemiological surveys of autism and other pervasive developmental disorders: An update. (Otizmin ve diğer yaygın gelişim bozukluklarının hastalık bilimi açısından incelenmesi: Bir güncelleme) *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 33(4), 365 – 382.
- ³ Hartley, S.L. & Sikora, D.M. (2009). Sex differences in autism spectrum disorder: An examination of developmental functioning, autistic symptoms, and coexisting behavior problems in toddlers. (Otizm kapsamındaki bozukluklarda cinsiyet farkları: küçük çocuklarda gelişim işlevselliği, otistik belirtiler ve birlikte mevcut olan davranış sorunları) *Journal of Autism and Developmental Disorders*, published online July 7, 2009.
- ⁴ Carter, A.S., Black, D.O., Tewani, S., Connolly, C.E., Kadlec, M.B. & Tager-Flusberg, H. (2007). Sex differences in toddlers with autism spectrum disorders. (Otizm kapsamındaki bozukluğu olan küçük çocuklarda cinsiyet farkları) *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37(1), 86 – 97.
- ⁵ Holtmann, M. Bölte, S. & Poustkaet, F. (2007). Autism spectrum disorders: Sex differences in autistic behaviour domains and coexisting psychopathology. (Otizm kapsamındaki bozukluklar: otistik davranış alanları ve birlikte mevcut olan ruh hastalıklarında cinsiyet farkları) *Developmental Medicine & Child Neurology*, 49, 361–366.
- ⁶ Reese, R.M. Richman, D.M., Belmont, J.M. & Mors, P. (2005). Functional characteristics of disruptive behaviour in developmentally disabled children with and without autism. (Otizmi olan veya olmayan gelişim engelli çocuklardaki aksatıcı davranışların işlevsel özellikleri) *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 35(4), 419 – 428.
- ⁷ Mandy, W., Chilvers, R., Chowdhury, U., Salter, G., Seigal, A. & Skuse, D. (2012). Sex differences in autism spectrum disorder: Evidence from a large sample of children and adolescents. (Otizm kapsamındaki bozukluklarda cinsiyet farkları: Çok geniş bir çocuk ve genç nüfus örneğinden elde edilen kanıtlar) *Journal of Autism and other Developmental Disorders*, 42, 1304 – 1313.
- ⁸ Dworzynski, K. Ronald, A., Bolton, P. & Happé, F. (2012). How Different Are Girls and Boys Above and Below the Diagnostic Threshold for Autism Spectrum Disorders? (Otizm Kapsamındaki Bozuklukların Tanı Sınırının Üstünde ve Altındaki Kız ve Erkek Çocuklar ne Kadar Farklıdır?) *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 51(8), 788–797.
- ⁹ Rutter, M., Caspi, A. & Moffitt, T.E. (2003). Using sex differences in psychopathology to study causal mechanisms: Unifying issues and research strategies. (Nedensel mekanizmaların incelenmesinde ruh hastalıklarındaki cinsiyet farklılıklarının kullanılması) *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44(8), 1092–1115.